

Транспортна інфраструктура як важливий чинник розвитку туристичної галузі регіону

Мукачівський державний університет, м. Мукачево
e-mail: me_lar@rambler.ru

Анотація. В статті розглянуто особливості формування транспортної інфраструктури, визначена сутність та вплив на розвиток туристичної галузі. Звернуто увагу на проблеми транспортної галузі регіону та шляхи їх вирішення з врахуванням рекреаційних потреб.

Ключові слова: транспортна інфраструктура, транспортна мережа, транспортна доступність.

Транспортний і рекреаційний комплекс взаємопов'язані між собою, особливо в тих регіонах, для яких туризм і відпочинок є пріоритетними напрямками соціального та економічного розвитку. Тісні зв'язки між туризмом і транспортом ґрунтуються на необхідності формування комплексної інфраструктури, яка б задовольняла потреби економіки і забезпечувала перевезення туристів із віддалених регіонів до основних зон туризму і відпочинку. Розвиток транспорту сприяє розширенню географії подорожей та розбудові шляхів сполучення, формуванню транспортної інфраструктури в цілому, підвищуючи попит на відпочинок. Разом з тим, швидкий розвиток транспортних засобів змушує організаторів відпочинку задовольняти різноманітні та динамічні вимоги туристів щодо транспортного обслуговування різних вікових, соціальних, мотиваційних категорій. Розміри території, динамічні процеси соціального та економічного розвитку регіону обумовлюють необхідність оптимізації транспортної інфраструктури до потреб місцевого населення та туристів.

Для Закарпатської області, як одного з регіонів України, що має вигідне географічне положення та значний транзитний потенціал, особливої ваги набуває транспортна інфраструктура. Цілісна оцінка взаємозв'язків транспортної і туристичної сфери, з врахуванням їх динаміки, структурно-функціональної організації, проблем і перспектив розвитку визначили актуальність дослідження.

В сучасній суспільно-географічній та економічній літературі зустрічаються публікації, в яких висвітлюються теоретичні проблеми і практичні аспекти транспорту, транспортної інфраструктури та їх використання в туристичній сфері. Вони стали предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених: О.Аріон, О.Єдіна, Ю.Мігуценка, А.Новікової, Ю.Пашенко, С.Пірожкова, А.Рибчука, О.Захарової, Е.Алаєва, О.Топчієва, С.Тарахова, І.Смірнова, Ю.Кутах, О.Фастовець та інших. Однак, у дослідників на сьогодні ще немає єдиної думки щодо визначення можливостей ефективного використання транспорту і відповідної інфраструктури для потреб туристичної сфери регіону.

Основною метою дослідження є визначення місця та ролі транспортної інфраструктури в розвитку туризму регіону. Для досягнення поставленої мети визначено сутність транспортної інфраструктури та її вплив на розвиток туристичної сфери регіону, акцентовано увагу на взаємовплив транспортної інфраструктури і туризму

Безперервний процес функціонування економіки забезпечується належно розвинутою інфраструктурою. Розвиток продуктивних сил, перспективи територіальної організації господарства і розселення регіону залежать від розвитку всіх елементів інфраструктури, тому на сучасному етапі розвитку економіки важливим питанням є її функціонування.

Термін інфраструктура широко використовується в економіці і трактується як сукупність галузей і видів діяльності, які обслуговують виробництво і населення. Вона включає в себе будівлі і споруди, системи і служби, необхідні для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства. З позиції географічних досліджень поняття інфраструктури розглядається як об'єкти, а не їх діяльність. Вона трактується як система просторового розміщення елементів матеріально-технічного характеру, які формують передумови господарської діяльності на будь-якій території, а також як система, що сприяє формуванню територіально-виробничих комплексів і економічних районів. Інфраструктура забезпечує умови для виробництва товарів і послуг, тому її можна розглядати як допоміжну ланку економіки, яка забезпечує ефективність роботи будь-якої галузі. На відміну від матеріального виробництва інфраструктура в сфері туризму приймає безпосередню участь у формуванні туристичних продуктів та наданні туристичних послуг [1].

В туризмі щодо визначення інфраструктури, виділяють функціональний і галузевий підходи, відповідно до яких інфраструктура в туризмі є комплексом взаємопов'язаних структур і туристських ресурсів, спрямованих на створення загальних умов реалізації туризму і туристичного обслуговування. Узагальнене визначення інфраструктури дає підставу зробити висновок, що транспорт і транспортна інфраструктура є складовими частинами туристичної індустрії та туристичної інфраструктури, а отже і інфраструктури туризму, інфраструктури транспорту та інфраструктури туристичних підприємств.

Основною інфраструктури є транспорт, який є загальною умовою матеріального виробництва. Інфраструктура транспорту забезпечує перевезення вантажів і пасажирів, включає комунікації різних видів транспорту – залізниці, автомобільні дороги, внутрішні судноплавні шляхи, морські і повітряні шляхи сполучення, трубопроводи для перекачування нафти, нафтопродуктів і газу.

Сьогодні не існує єдиного визначення транспортної інфраструктури. Як елемент загальної інфраструктури транспортна інфраструктура включає сукупність об'єктів (підприємств і закладів), які займаються ремонтом, будівництвом, реконструкцією та експлуатаційним утриманням доріг, мостів та інших дорожніх об'єктів. Без її матеріальної бази транспортування вантажів і пасажирів є неможливим, або економічно недоцільним.

У Концепції реформування транспортного сектору економіки транспортна інфраструктура розглядається як сукупність споруд, системи мережі сполучень усіх видів транспорту, які задовольняють потреби населення та виробництва у перевезеннях пасажирів і вантажів [2].

О.Фастовець визначає транспорту інфраструктуру як сукупність шляхів сполучення, засобів перевезення, управління та зв'язку, а також комплекс технічних споруд та пристроїв, здатних забезпечити їх функціонування [3].

О. Пікулик висловлює думку, що транспортна інфраструктура - це сукупність транспортних комунікацій, об'єктів з обслуговування пасажирських і вантажних перевезень, об'єктів технічного обслуговування та ремонту, які забезпечують умови для надання транспортних послуг, тобто переміщення вантажів і пасажирів [4].

С.Максимова розглядає транспорту інфраструктуру як елемент інфраструктури ринку, який об'єднує сфери виробництва, розподілу, обігу і споживання в єдиний ланцюг, забезпечуючи прискорений обіг матеріальних, фінансових та інформаційних потоків у регіональній економіці і як елемент формування просторової мережевої структури, всі елементи якої пов'язані між собою на рівні регіону і за його межами. Вузлами цих мереж є транспортно-логістичні підприємства та організації [5].

М. Потаєва бачить транспорту інфраструктуру як сукупність матеріальних, кадрових, організаційних, фінансово-економічних і нормативно-правових умов, які сформовані в країні з метою забезпечення сталого та якісного перевезення пасажирів і доставки вантажів в усіх сферах суспільного відтворювального процесу [6].

Узагальнивши поняття транспортної інфраструктури можна зробити висновок, що транспортна інфраструктура включає в себе транспорту систему всіх видів транспорту, з їх складовими частинами та ланками, шляхи сполучення, рухомий склад транспорту, об'єкти транспортного сервісу та транспортно-логістичні підприємства, що працюють у сфері переміщення людей і вантажів.

Транспортна інфраструктура є основою транспортного комплексу регіону, сприяє формуванню транспортної мережі і використовується для перевезення вантажів і пасажирів. Вона приймає участь у формуванні організаційної структури транспортного комплексу, забезпечуючи ефективне використання транспортних засобів. Головним завданням транспортної інфраструктури в туристичному сервісі є створення комплексних умов для вільного пересування туристів та їх доступу до рекреаційних ресурсів і об'єктів. Транспортну інфраструктуру можна розглядати і як самостійний суб'єкт туристичної діяльності, який надає туристично-екскурсійні послуги. За рахунок транспортної інфраструктури туризм тісно пов'язаний з транспортним комплексом саме через процес організації перевезень і використання технічних засобів транспорту.

Транспортна інфраструктура туризму - це комплекс, який охоплює транспортні засоби, об'єкти, шляхи і маршрути, транспортні послуги, об'єкти сервісу і туризму на транспортних об'єктах і засобах, засоби інформації. Вона відіграє важливу роль в розвитку будь-якого регіону, тому що туристична галузь характеризується підвищеною видовою і просторовою динамічністю і потребує в своєму розвитку транспортного забезпечення. Транспортна туристична інфраструктура охоплює весь транспортний комплекс, вирішує завдання розвитку інфраструктури транспорту і впливає на розвиток туристичної галузі.

Регіональну туристичну транспортну інфраструктуру можна розглядати як систему всіх видів транспорту з усіма їх складовими частинами та ланками, а також усіма іншими обслуговуючими частинами інфраструктури, що працюють у сфері переміщення пасажирів.

Важливу роль в розвитку туристичної галузі Закарпатської області відіграє транспортний комплекс, який є розвинутою системою транспортного сполучення між населеними пунктами, об'єктами господарського призначення та транспортного сполучення через державний кордон. Він є досить складною і розгалуженою системою і формується залізничним, автомобільним та авіаційним видами транспорту. Щодо водного транспорту, то в області є належні передумови для його розвитку, але він не відіграє важливої ролі в транспортному забезпеченні.

Вигідне географічне розташування краю, забезпеченість туристично-рекреаційними ресурсами, розвинута туристична інфраструктура є вирішальними у системі обслуговування не тільки внутрішніх, транзитних а й зовнішніх пасажиропотоків, що прямують з країни/країни Західної Європи, Прибалтики, Росії, Білорусі. Територію області перетинають залізничні та автомобільні траси міждержавного, державного та місцевого значення. Пасажирські перевезення всіх видів сполучення обслуговуються автомобільним, залізничним та авіаційним транспортом.

Провідну роль у перевезеннях пасажирів відіграє автомобільний транспорт. Враховуючи складну орографічну будову регіону, нерівномірність розміщення населення та населених пунктів у гірських та на рівнинних територіях, рівень забезпеченості шляхами сполучення, цей вид транспорту є найбільш перспективним для соціально-економічного розвитку і для потреб туризму.

Протяжність автомобільних доріг загального користування в області становить 3328,8 км, у тому числі 1100,4 км - автодоріг державного та 2247,4 - місцевого значення. Мережа доріг загального користування з твердим покриттям в області складає 3337,9 км, із них лише 340 км є дорогами I та II категорії, інші III - VI категорії. На дорогах розташовано 1294 мостів, загальною довжиною 22649

погонних метрів, з них 28 - великих та 154 - середніх мостів, а також 6074 водопропускних труб, 113,6 км підпірних стінок та багато іншого обов'язкового дорожнього обладнання [7].

Дороги місцевого значення, які забезпечують внутрішні зв'язки, знаходяться у задовільному стані і відповідають III-IV технічним категоріям. Більш високі показники технічного стану мають дороги на під'їздах до великих населених пунктів та під'їздах до пунктів пропуску через державний кордон.

У гірській місцевості, при складних умовах рельєфу, технічний стан доріг погіршується. Багато окремих ділянок магістралей зовсім не відповідають інтенсивності руху автотранспорту, створюючи на дорогах аварійно-небезпечні ситуації.

Послугами автоперевізників користується понад 85% пасажирів, він забезпечує майже 90% пасажироперевезень в області. Перевезення пасажирів здійснюється приміськими, міжміськими, внутрішньообласними, міжобласними та міжнародними маршрутами. Для їх перевезень залучено 10 спеціалізованих автопідприємств (АТП) та 180 альтернативних перевізників. Відповідно із статистичних даними найбільш розвинута система автоперевезень пасажирів у Іршавському, Мукачівському та Ужгородському районах, найменш розвинута система у Міжгірському, Перечинському та Рахівському районах.

Для забезпечення основних напрямків перевезень пасажирів на території області функціонує 17 автостанцій (рис. 1), вони обслуговують міжобласний напрямок – Київ, Луцьк, Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Підволочиськ, Коломия, Кам'янець Подільський, Одеса та міжнародний. Приміщення автостанцій забезпечені відповідною інфраструктурою, тут працюють квиткові каси, зали очікування, камери схову, громадські вбиральні, довідкові бюро, кімнати матері і дитини, кафе, кімнати для короткострокового відпочинку водіїв, аптечні кіоски. Вони забезпечують пасажирів оперативною інформацією про рух автотранспорту, зміни у розкладі руху, відміну або зняття рейсів, яка висвітлюється на стендових табло автостанцій та в мережі Internet. Найбільші автостанції області є в містах Ужгород, Мукачево, Іршава, Хуст, Тячів.

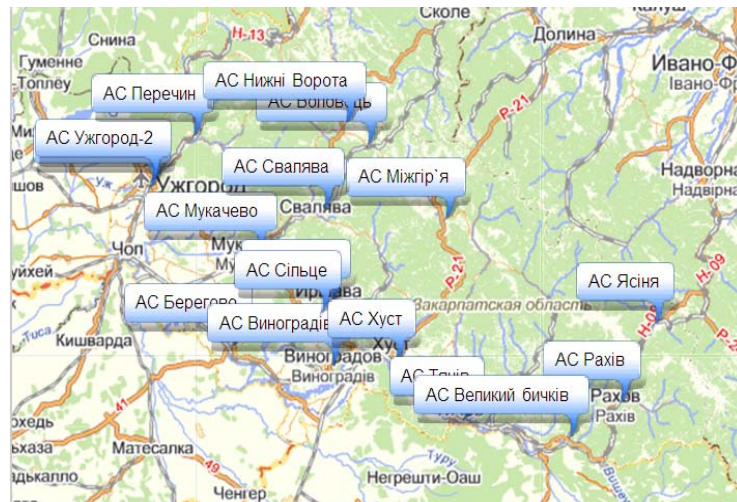

Рис.1. Схема розміщення автостанцій Закарпатської області

Регулярні пасажирські перевезення здійснюються 550 автомаршрутами, серед них 22 міжнародні, 14 міжобласні, 74 міжміські, 208 приміські, 32 міських. Мала кількість міжміських та приміських маршрутів не може забезпечувати якісне обслуговування пасажирів, що негативно позначається на пасажироперевезеннях в цілому і особливо на перевезеннях відпочиваючих.

Важливим напрямком автотранспортного сполучення регіону є міжнародний. З автостанцій області виконуються регулярні рейси до міст Чехії, Словаччини, Угорщини, Австрії, Італії, Росії (рис. 2).

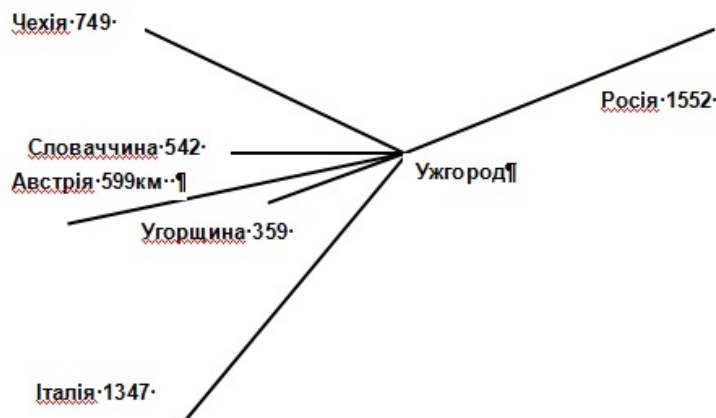

Рис. 2. Граф найважливіших напрямків міжнародного сполучення Закарпатської області

Міжнародні нерегулярні рейси здійснюються у таких напрямках: Беларусь – Мінськ; Молдова - Кишинів, Тирасполь; Іспанія - Мадрид, Барселона, Сарагоса, Барі; Італія - Рим, Верона, Неаполь, Парма, Палермо; Німеччина - Дюссельдорф, Трір; Естонія – Таллін.

В Закарпатті є «старі» дороги місцевого значення, які постраждали від часу, природних стихійних лих, особливо від паводків (1998, 2002 рр.). До таких доріг відносяться дороги Тячівського, Міжгірського, Перечинського і Великоберезнянського районів. Переважно вони є ґрунтовими, але мають фрагменти бруківки. Вони проходять по гірських хребтах, міжгірських улоговинах, долинах річок, територіях з мальовничими краєвидами та великою кількістю цікавих туристично-рекреаційних об'єктів, тому є перспективними для розвитку і прокладання туристичних маршрутів.

Важливу роль в розвитку туризму регіону відіграє залізничний транспорт, який забезпечує перевезення внутрішніх туристів та іноземців. Його інфраструктура є менш розвинутою, він забезпечує 15% пасажиропотоку. Загальна довжина залізничних колій в області становить 1476 км. Основний напрямок пасажирських потоків на залізничному транспорті області припадає на лінії: Чоп – Батево – Стрий, Чоп – Ужгород - Самбір, які приймають найбільші транзитні навантаження. Менш значними у виконанні перевезень пасажирів і з погляду сучасного технічного стану є лінії: Батево – Королево – Тересва – Великий Бичків.

Для перевезення вантажів і пасажирів на початку 20-х-30-х років ХХ століття в області почалося інтенсивне будівництво вузькоколійної залізниці – «лісової дороги», яка споруджувалася в долинах основних річок краю: Ужа, Латориці, Боронови, Тиси, Теремлі. Вузькоколійки використовувалися для перевезення деревини з важкодоступних районів і в тому числі використовувалися для перевезення пасажирів. Вони проходили гірськими лісовими масивами, поряд із купелями. Сьогодні значна частина магістралей вузькоколійки є зруйнованою, занедбаною і майже не використовується, за виключенням ділянки між станціями Іршава – Хмільник – Шаланки - Чорний Потік – Олейник - Виноградів. Перевезення пасажирів потягами вузькоколійки є нерегулярними, здійснюється під час фестивалів та на замовлення туристів.

Туристична галузь Закарпатської області не може існувати без належного транспортного забезпечення та розвинутої транспортної інфраструктури туризму. Рекреанти, які відвідують регіон з туристичною метою чи метою лікування та відпочинку, повинні отримувати якісні транспортні послуги, мати можливість потрапити до всіх рекреаційно-туристичних об'єктів, незалежно від місця розміщення. Враховуючи те, що більшу частину території області займають гори і високогір'я, розвитку транспортної інфраструктури туризму необхідно приділяти більше уваги, відновлювати «старі» дороги, будувати нові, реконструювати діючі.

Література

1. Кифяк В. Ф. Стратегія розвитку територіальних рекреаційних систем: теорія, методологія, практика: монографія / В. Ф. Кифяк. – Київ; Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. – С. 215-217.
2. Про затвердження Концепції реформування транспортного сектору економіки / Постанова КМУ від 9.11.2000 р. N 1684: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/nau10/ukr/getcnt.php?uid=1049.1530.0&nobreak>
3. Фастовець О. О. Розвиток транспортної системи з найдавніших часів до початку ХХ ст. як чинник виникнення туристичної галузі / О.О.Фастовець // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Випуск 4 – К.: Державне підприємство «Національна туристична організація», 2002. – С. 418-443.
4. Пікулик О. Б. Пріоритетні напрями розвитку транспортної системи Західного регіону України в умовах європейської інтеграції / О. Б. Пікулик О. Б. // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2008. – № 7. – С. 284–291. (Серія : Економічні науки).
5. Максимова С. Ю. Инновационные технологии в управлении развитием транспортно-логистической инфраструктуры региона: [Текст] / С. Ю. Максимова и др. // Инновации в экономике, управлении и образовании: монография. – Ставрополь: СИЭУ ФПГТУ, 2009.
6. Потеева М. А. Роль транспортной системы в устойчивом развитии экономики Крыма / М. А. Потеева // Культура народов Причерноморья. Научный журнал. – № 56.–Т.2. – Симферополь, декабрь 2004. – С.123-131.
7. Транспорті зв'язок Закарпаття. Статистичний збірник/ Головне управління статистики у Закарпатській області – Ужгород, 2012. –83с.

Аннотація. Л. І. Медвидь *Транспортная инфраструктура как важнейший фактор развития туристической сферы региона. В статье рассматриваются особенности формирования транспортной инфраструктуры, определяется сущность и влияние на развитие туристической отрасли. Обращено внимание на проблемы транспортной отрасли региона и пути их решения с учетом рекреационных потребностей.*

Ключевые слова: транспортная инфраструктура, транспортная система, транспортная доступность.

Abstract. L. I. Medvid *Tourist infrastructure is an important factor in the development of the tourism industry in the region. The peculiarities of formation of transport infrastructure are considered in the article, the essence and its influence on the development of tourism branch is defined The attention is paid to the problems of transport branch of the region and the ways of its solving taking into account recreation needs.*

Keywords: transport infrastructure, transport system, transport accessibility.

Поступила в редакцию 10.02.2014 г.